

## OCHRANA GEOLOGICKÝCH LOKALIT A ZÁCHRANNÝ VÝZKUM

### ZPRÁVA O ZAJÍMAVÉ PALEONTOLOGICKÉ LOKALITĚ VE VÝCHODNÍ ČÁSTI PRAHY

#### Note on interesting palaeontological locality at the Eastern part of the Prague

PETR BUDIL

*Český geologický ústav, Klárov 3/131, 118 21 Praha 1*

(12-24 Praha)

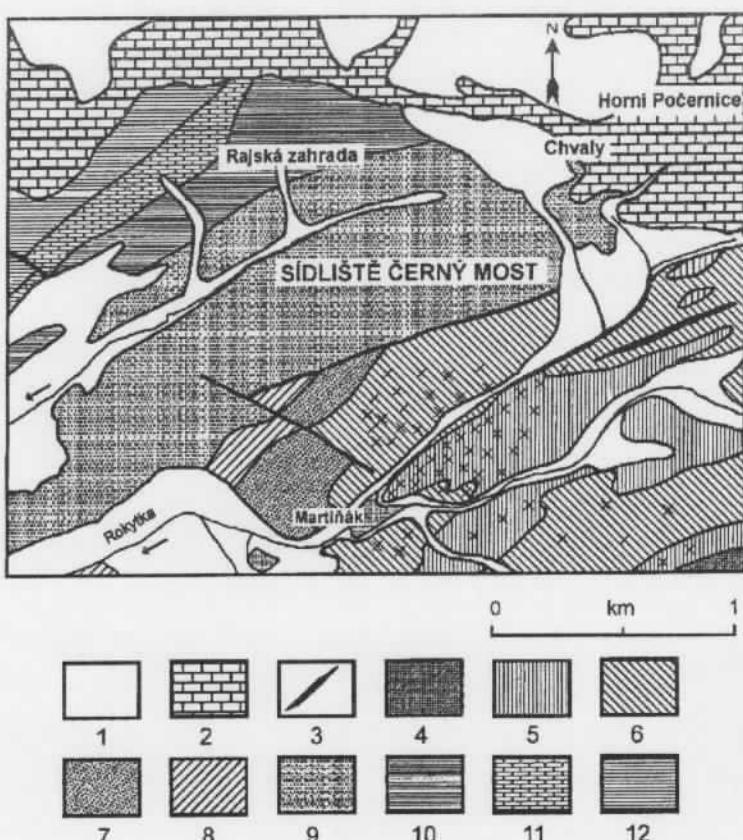


**Key words:** Prague basin, Ordovician

**Abstract:** A new palaeontological locality from the north-east part of the Prague basin is described. Pure associations of trilobites, brachiopods, bivalves, orthocone nautiloids and other fauna come from the carbonate nodules of the Bohdalec (Ordovician, Berouian Stage) and Králův Dvůr (Ordovician, Ashgillian Stage) Formations. These nodules were found in the fields south of the Černý Most housing estate.

Východní část Prahy je vzhledem k převažujícímu plochému reliéfu krajiny charakterizovaná nedostatkem přirozených odkryvů hornin spodnopaleozoického stáří. Ty přitom tvoří největší část geologického podloží tohoto území. Proto zde mohou být cenným zdrojem informací i nálezy fauny pocházející ze skeletu hornin či z konkrecí nacházených v polích, a to i navzdory jejich menší vypovídací hodnotě pokud se týká jejich stratigrafického zařazení.

V této krátké zprávě je předložen výsledek studia polních výchozů bohdaleckého a královského souvrství jižně od sídliště Černý Most, v severním a východním okolí rybníku Martiňák u a něj ležící zahrádkářské kolonie „V Čenku“ (viz obr. 1). Tuto oblast nebo její nejbližší okolí studovali HAVLÍČEK (1950, 1987), RÖHLICH (1960) a PROKOP (1964). Zajímavé informace o nálezech trilobitové fauny z konkrecí bohdaleckého souvrství, které se nacházely v polích v okolí Štěrbohol a severovýchodně od Dolních Počernic, uveřejnil také VANĚK (1997).



Obr. 1. Schematická geologická mapa severního okolí rybníku Martiňák jižně od sídliště Černý Most II. Podle Straky (1985), upraveno.

1 – kvartérní pokryv, 2 – křídové platformní sedimenty, 3 – žily minetokersantitů, 4 – kosovské souvrství, 5 – královské souvrství, 6 – bohdalecké souvrství, 7 – záhořanské souvrství, 8 – vinické souvrství, 9 – letenské souvrství, 10 – libeňské souvrství, facie libeňských břidlic, 11 – libeňské souvrství, facie řevnických křemenců, 12 – dobrotivské souvrství. Křížky jsou vyznačeny časté nálezy konkrecí ve skeletu vyvětrávajících hornin v polích.

## BOHDALECKÉ SOUVRSTVÍ

Bohdalecké souvrství vychází v severním a nejbližším jižním okolí rybníka Martiňáku v pruhu širokém několik set metrů. Jeho pravá mocnost však v této oblasti činí ca 100–130 m (HAVLÍČEK 1987). Toto souvrství je ve studované oblasti vyvinuto ve facii šedých až šedočerných jílovitých, jemně slídnatých břidlic, jejichž hojně úlomky lze hojně nalézt na polích, zejména po hluboké orbě. V jihovýchodním okolí studované oblasti, jižně od synklinály „V Čenku“, jsou však ve spodních a středních polohách bohdaleckého souvrství vyvinuty šedé vápnité prachovce tzv. polyteichové facie (lokalita č. 5 in HAVLÍČEK 1987). Litologický vývoj stratigraficky přibližně shodných poloh bohdaleckého souvrství se tak zde v relativně malé geografické vzdálenosti (zhruba 1–2 km) ostře liší. Šedé jílovité břidlice bohdaleckého souvrství vycházejí severně od synklinály V Čenku obsahují drobné, maximálně 10 cm v průměru mající pelokarbonátové konkrece. Tyto konkrece jsou černé, jemnozrnné a velmi tvrdé, silně připomínající tzv. „rokycanské kuličky“ typické pro černé břidlice šáreckého souvrství (viz PROKOP 1963). Polohy břidlic s konkrecemi byly zastíny i ve výkopu telefonního vedení při východním okraji zahrádkářské kolonie V Čenku. Na rozdíl od zjištění PROKOPA (1963), který výchozy těchto konkrecí v polích považoval za významný horizont indikující spodní polohy bohdaleckého souvrství, jsou zde konkrece hojně i ve středních a zejména v nejvyšších partiích bohdaleckého souvrství. Výskyty těchto konkrecí zde netvori patrně souvislý horizont, ale spíše čočkovitá, laterálně vyklínající tělesa a mocnosti několika metrů až prvních desítek metrů. O souvislých polohách snad lze hovořit jedině ve vyšších partiích souvrství. Přestože konkrece jsou poměrně hojně, fauna z nich získaná je velmi chudá. Zjištěna byla tato asociace: *Dceruska?* sp., „*Orthoceras*“ sp., *Paterula?* sp., *Aegiomorpha* sp., *Chondrites* isp., *Palaeophycus* isp., *Tomaculum* isp., zbytky neurčitelných hyolithů aj.

Kromě VAŇKEM (1997) popisovaných, výše zmíněných nálezů trilobitů v okolí Štěrbohol a Dolních Počernic byla z oblasti Malešic a Dolních Počernic z tvrdých křemitých konkrecí bohdaleckého souvrství získána Šimákem velmi podobná, rovněž chudá faunistická asociace: *Aegiomorpha* sp., *Chondrites* isp., *Palaeoglossa?* sp., neurčitelné zbytky trilobitů aj. (nálezy laskavě poskytli pracovníci paleontologického oddělení Národního muzea v Praze).

## KRÁLODVORSKÉ SOUVRSTVÍ

Králodvorské souvrství vystupuje severně od synklinály V Čenku v pruhu širokém několik set metrů, ačkolи jeho pravá mocnost zde činí pouze ca 70 m. Vzhledem k složité brachysynklinálně-antiklinální stavbě území totiž dochází k opakování částí vrstevního sledu. Samotná synklinála V Čenku je v terénu dobře patrná, protože její jádro budované křemencí kosovského souvrství vystupuje jako výrazná elevace v okolních polích. Báze králodvorských břidlic je v polních výchozech poměrně dobře rozlišitelná, neboť šedavé slídnaté břidlice nejvyšších poloh bohdaleckého souvrství jsou vystřídány jílovitými, jemně slídnatými, světle až olivově zelenými břidlicemi. Jak nejvyšší polohy bohdaleckého, tak i spodní polohy králodvorského souvrství obsahují velmi hojně drobné konkrece o průměru do 10 cm. Část konkrecí jeví ale stopy transportu a zvětrávání, jako jsou ohlazy povrchové skulptury, rozlámání, barevně dobře patrné vyloužení povrchových partií konkrecí apod. Je proto velmi pravděpodobné, že tyto konkrece byly transportovány bezejmennými přítoky rybníku Martiňáku a v polích se tak pravděpodobně nachází směs konkrecí z bohdaleckého a králodvorského souvrství. Fauna, kterou s jistou rezervou řadíme ke spodním polohám králodvorského souvrství, pochází vesměs z konkrecí, které mají zachovalou povrchovou skulptaci a byly nalezeny přímo ve vývětrávajících střípkovitě se rozpadajících zelenavých břidlicích králodvorského souvrství. Je poněkud diverzifikovanější i hojnější, nežli fauna získaná ze středních poloh bohdaleckého souvrství. Zjištěn byl výskyt: *Actinopeltis* sp., *Prionocheilus borni* VANĚK 1995, *Onnia cf. ultima* (BARRANDE 1852), *Rieberia?* sp., *Aegiomorpha?* sp., *Orbiculoides?* sp., *Chondrites* isp., *Palaeophycus* sp. Přímo ze zelenavých břidlic králodvorského souvrství pocházejí nálezy bohužel neurčitelných ostrakodů.

### Literatura

- HAVLÍČEK, V. (1950): Geologie úvalského staršího paleozoika. – Sbor. St. geol. Úst. Čs. Republ., Odd. geol. 17, 141–184. Praha.  
 – (1987): Ordovik. In: Straka, J. (ed.) - Gabriel, M. - Havlíček, V. - Kovanda, J. - Kříž, J. - Mašek, J. - Rudolský, J. - Sekal, J. - Šalanský, K. - Štych, J. - Volšan, V. - Zelenka, P. - Vysvětlivky k základní mapě ČSSR 1 : 25 000 list 12-244 Praha-východ. – Ústř. úst. geol., 72 pp. Praha.  
 PROKOP, R. J. (1964): Zpráva o geologických výzkumech v ordoviku na východ od Prahy. – Zpr. Geol. Výzk. v Roce 1963, 103–106. Praha.  
 RÖHLICH, P. (1960): Ordovik severovýchodní části Prahy. – Rozpr. Čes. Akad. Věd, Ř. mat.-přír. věd, 70, 11, 3–49. Praha.  
 STRAKA, J. (1985): Základní geologická mapa ČSSR 1 : 25 000, list 12-244 Praha-východ. – Ústř. úst. geol. Praha.  
 VANĚK, J. (1997): Trilobites of the Bohdalec Formation (Upper Berounian, Ordovician, Prague Basin, Czech Republic). – Palaeontogr. Bohem., 37, 20–50. Praha.